

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

**BIẾN ĐỔI VĂN HÓA MƯƠI SINH CỦA NGƯỜI TÀY Ở XÃ TAM GIA,
HUYỆN LỘC BÌNH, TỈNH LẠNG SƠN TỪ SAU KHI ĐỊNH CƯ TỰ DO
Ở XÃ EA PUK, HUYỆN KRÔNG NĂNG, TỈNH ĐẮK LẮK**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HÓA
CHUYÊN NGÀNH: VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ
MÃ SỐ: 608

Sinh viên thực hiện : Đỗ Thị Báu
Lớp : VHDT15A
Giảng viên hướng dẫn : ThS. Nguyễn Thị Thanh Vân

HÀ NỘI- 2013

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU.....	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Mục đích nghiên cứu.....	2
3. Lịch sử nghiên cứu.....	3
4. Phạm vi và đối tượng nghiên cứu.....	4
5. Phương pháp nghiên cứu.....	5
6. Đóng góp của đề tài.....	5
7. Nội dung của đề tài.....	6
CHƯƠNG 1: HOẠT ĐỘNG MƯU SINH TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI TÀY Ở XÃ TAM GIA VÀ QUÁ TRÌNH DI CƯ VÀO XÃ EA PUK.....	7
1.1. Một số khái niệm công cụ và lý thuyết.....	7
1.1.1 Một số khái niệm.....	7
1.1.2 Một số lý thuyết.....	9
1.2 Môi trường mưu sinh của người Tày ở xã Tam Gia, Lộc Bình Lạng Sơn trước khi di cư vào xã Ea Puk.....	12
1.2.1 Môi trường tự nhiên.....	12
1.2.2 Môi trường xã hội.....	13
1.3 Hoạt động mưu sinh của người Tày ở xã Tam Gia (Lộc Bình, Lạng Sơn) trước khi di cư vào xã Ea Puk.....	15
1.3.1. Trồng trọt.....	15
1.3.2. Chăn nuôi.....	17
1.3.3. Thủ công nghiệp.....	17
1.3.4. Các hoạt động khai thác tự nhiên.....	18
1.3.5. Hoạt động trao đổi mua bán.....	19
1.3.6. Một số nghi lễ, kiêng kỵ và kinh nghiệm liên quan đến hoạt động mưu sinh của người Tày ở Tam Gia.....	20
1.4 Quá trình di cư và định cư của người Tày từ xã Tam Gia vào xã Ea Puk.....	21
1.4.1 Quá trình di cư.....	21
1.4.2 Quá trình định cư của người Tày tại xã Ea Puk.....	25

1.4.3. Dân số và sự phân bố dân cư của người Tày ở Tam Gia di cư tự do vào Ea Puk.....	29
Tiểu kết chương 1.....	30
CHƯƠNG 2: HOẠT ĐỘNG MƯU SINH CỦA NGƯỜI TÀY Ở XÃ TAM GIA KHI ĐỊNH CƯ TỰ DO VÀO XÃ EA PUK	32
2.1. Môi trường mưu sinh của người Tày ở xã Ea Puk.....	32
2.1.1 Môi trường tự nhiên	32
2.1.2 Môi trường xã hội	34
2.2. Hoạt động mưu sinh của người Tày Tam Gia khi định cư ở xã Ea Puk.....	37
2.2.1 Hoạt động trồng trọt.....	37
2.2.2. Hoạt động chăn nuôi	46
2.2.3 Thủ công nghiệp.....	47
2.2.4 Các hoạt động chiếm đoạt tự nhiên.....	47
2.2.5 Thương nghiệp	48
2.2.6 Những nghề nghiệp mới.....	49
2.3 Một số biến đổi khác trong hoạt động mưu sinh của người Tày ở Tam Gia định cư tại Ea Puk	50
2.3.1 Biến đổi trong tư duy kinh tế	50
2.3.2. Biến đổi trong sử dụng công cụ lao động	52
2.3.3 Thay đổi trong mức sống	53
2.4 Những nguyên nhân dẫn đến sự biến đổi trong hoạt động mưu sinh của người Tày ở Tam Gia định cư tự do tại xã Ea Puk	56
2.4.1 Nguyên nhân khách quan	56
2.4.2 Nguyên nhân chủ quan.....	58
Tiểu kết chương 2.....	60
CHƯƠNG 3: THÍCH ỨNG VĂN HÓA CỦA NGƯỜI TÀY Ở XÃ TAM GIA, SAU KHI ĐỊNH CƯ TẠI XÃ EA PUK.....	61
3.1 Biến đổi trong quan hệ xã hội	61
3.1.1 Tổ chức thiết chế thôn xóm.....	61
3.1.2 Quan hệ trong gia đình dòng họ.....	62

3.1.3 Quan hệ với cộng đồng ngoại tộc	63
3.1.4. Các mối liên hệ của người Tày ở Ea Puk với quê hương, bản quán.	64
3.2 Biến đổi trong văn hóa vật chất	65
3.2.1 Âm thực.....	65
3.2.2. Trang phục	66
3.2.3 Làng bản, nhà ở	69
3.2.4 Phương tiện đi lại	70
3.3 Biến đổi trong văn hóa tinh thần.....	71
3.3.1 Biến đổi trong tôn giáo tín ngưỡng	71
3.3.2 Biến đổi trong các nghi lễ	72
3.3.3 Biến đổi trong ngôn ngữ chữ viết, văn hóa nghệ thuật.....	77
3.4. Nguyên nhân của sự biến đổi trong đời sống tinh thần của người Tày ở Tam Gia khi di cư vào xã Ea Puk	78
3.4.1 Nguyên nhân khách quan.....	78
3.4.2 Nguyên nhân chủ quan.....	79
3.5. Một số giải pháp, khuyến nghị nhằm phát triển kinh tế, nâng cao đời sống xã hội kết hợp giữ gìn bản sắc văn hóa người Tày tại xã Ea Puk, Krông, Năng, Đắc Lắc	80
3.5.1 Một số giải pháp nhằm giữ gìn bản sắc văn hóa của người Tày khi di cư tự do vào xã Ea Puk, Krông, Năng, Đắc Lắc.	80
3.5.2 Một số khuyến nghị nhằm phát triển kinh tế và giữ gìn bản sắc văn hóa của người Tày ở Tam Gia khi di cư tự do vào xã Ea Puk.....	83
Tiểu kết chương 3.....	87

KẾT LUẬN

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

PHỤ LỤC

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Người Tày là một cộng đồng tộc người thuộc ngôn ngữ Tày –Thái có số dân đông nhất trong các dân tộc thiểu số ở nước ta. Họ có là những cư dân bản địa nằm trong khối Bách Việt góp phần sáng tạo ra nghề trồng trọt sớm từ rất sớm. Người Tày đã định cư từ lâu đời ở xã Tam Gia (huyện Lộc Bình, tỉnh Lạng Sơn), với nền kinh tế tự cung tự cấp, phụ thuộc hoàn toàn vào tự nhiên, đời sống còn gặp nhiều khó khăn. Sau khi có chính sách mở cửa của Đảng và Nhà nước khuyến khích cho đồng bào xây dựng kinh tế mới, người Tày đã chủ động trong việc tìm hướng phát triển kinh tế gia đình. Họ quyết định di cư tự do vào Đắc Lắc để tìm kiếm cơ hội cải thiện cuộc sống.

Từ xa xưa, khi còn ở xã Tam Gia người Tày đã sáng tạo cho mình hệ thống phương thức mưu sinh cùng những kinh nghiệm phù hợp với đặc điểm khí hậu, địa hình, xã hội.... Người Tày di cư tự do vào Đắc Lắc là một bước đi táo bạo, một sự thay đổi lớn. Môi trường mưu sinh (môi trường tự nhiên và môi trường xã hội) thay đổi, buộc người Tày phải thay đổi các hoạt động mưu sinh truyền thống sao cho phù hợp với điều kiện mới. Sự biến đổi trong hoạt động mưu sinh của người Tày ở xã Tam Gia (Lộc Bình, Lạng Sơn) sau khi định cư tại xã Ea Puk (Krông Năng Đắc Lắc) là sự thay đổi trong hoạt động sản xuất, các nghi lễ nông nghiệp, phong tục tập quán trong truyền thống. Ngoài những thay đổi của môi trường tự nhiên người Tày còn chịu sự thay đổi của môi trường xã hội. Sự cộng cư, giao lưu tiếp biến văn hóa với nhiều tộc người di cư từ nhiều địa phương khác nhau làm cho môi trường xã hội ở đây nảy sinh vấn đề phức tạp và văn hóa truyền thống của người Tày biến đổi mạnh mẽ và đa chiều.

Vấn đề biến đổi văn hóa tộc người truyền thống của những cộng đồng khi di cư, đặc biệt là di cư tự do lâu nay chưa được quan tâm đúng mức, tạo nên sự phát triển văn hóa đa diện không theo định hướng, hình thành nên “lỗ hổng văn hóa” làm mất đi bản sắc văn hóa tộc người.

Trong nền kinh tế thị trường hiện nay khi những yếu tố văn hóa truyền thống đang đứng trước nguy cơ biến mất hoặc thay đổi để thích ứng với môi trường mới thì việc giữ gìn những giá trị văn hóa truyền thống như thế nào cho phù hợp là vấn đề cấp bách. Đứng trước sự thay đổi môi trường sống (môi trường tự nhiên và môi trường xã hội), người Tày đã có những biến đổi lớn trong hoạt động mưu sinh kéo theo sự biến đổi về xã hội và các giá trị văn hóa truyền thống. Tìm hiểu sự biến đổi trong hoạt động mưu sinh của người Tày để thấy được sự tác động to lớn của điều kiện tự nhiên và hoạt động kinh tế đến văn hóa, góp phần đề ra những giải pháp phải tổng thể nhằm phát triển kinh tế, ổn định xã hội và giữ gìn bản sắc tộc người Tày, trước sự biến đổi của môi trường sống là một việc làm thiết thực trong sự nghiệp phát triển bền vững hiện nay. Chính vì vậy, tôi chọn vấn đề *“Biến đổi mưu sinh của người Tày ở xã Tam Gia, huyện Lộc Bình, tỉnh Lạng Sơn sau khi định cư tự do tại xã Ea Puk, Krông Năng, Đắk Lắk”* làm đề tài khóa luận tốt nghiệp của mình.

2. Mục đích nghiên cứu

Thực hiện đề tài *“Biến đổi mưu sinh của người Tày ở xã Tam Gia, huyện Lộc Bình, tỉnh Lạng Sơn sau khi định cư tự do tại xã Ea Puk, Krông Năng, Đắk Lắk”*, góp phần chứng minh một luận điểm khoa học nhưng cũng rất thực tiễn ở Việt Nam. Đó là sự biến đổi của môi trường sinh thái, môi trường xã hội tất yếu dẫn đến sự biến đổi trong đời sống kinh tế - xã hội - văn hóa. Sự biến đổi đó có tác động lớn đến sự phát triển tộc người và vấn đề bảo tồn văn hóa truyền thống. Thông qua đề tài tác giả mong muốn các cấp quản

lý, các ban ngành chức năng và đặc biệt là chủ nhân văn hóa đó nâng cao hơn nữa ý thức bảo vệ bản sắc văn hóa tộc người trước sự tác động của môi trường mới nhằm phục vụ mục tiêu phát triển tộc người bền vững.

3. Lịch sử nghiên cứu

Vấn đề biến đổi về hoạt động mưu sinh của tộc người đã nhận được sự quan tâm nghiên cứu của nhiều nhà khoa học thuộc các viện nghiên cứu (Viện khoa học xã hội, Viện khoa học lao động và xã hội, Viện xã hội học, Viện dân tộc học). Các công trình nghiên cứu đã đánh giá tác động qua lại của các yếu tố kinh tế, văn hóa, xã hội.

Lấy đối tượng là di dân tự do và di dân có kế hoạch để đánh giá sự tác động của môi trường tự nhiên đến kinh tế, xã hội, văn hóa của người Tày di cư và cộng đồng cộng cư với tộc người Tày trong quá trình định cư ở các tỉnh Tây Nguyên. Công trình nghiên cứu “*Di dân tự do của các dân tộc Tày, Nùng, Hmông, Dao từ Cao Bằng, Lạng Sơn vào Đắc Lắc giai đoạn 1986-2000*” (LATS Lịch Sử :5.03.10) của Nguyễn Bá Thủy đã tập trung tìm hiểu thực trạng di dân tự do của người Tày, Nùng, Hmông, Dao vào Đắc Lắc. Từ đó đánh giá tác động của di dân tự do đến toàn bộ đời sống tộc người. Tác giả Nguyễn Bá Thủy còn có một bài viết về biến đổi trong hoạt động kinh tế của người Tày và ảnh hưởng của nó đến sự phát triển kinh tế xã hội trong quá trình di cư tự do từ Lạng Sơn, Cao Bằng vào Đắc Lắc trên tạp chí Kinh tế và phát triển (năm 2002, số 55, tr 8-9); một số bài viết trên tạp chí dân tộc học “*Một số biến đổi trong hoạt động sản xuất của đồng bào DTTS di cư tự do từ Cao Bằng, Lạng Sơn vào Đắc Lắc*” (năm 2002, số 6 (120), tr 35-41) và *Vài nét về tình trạng di dân tự do của đồng bào DTTS ở Việt Nam*” (năm 1998, số 3, tr 18-21) và một số bài viết trên Tạp chí Cộng sản và Tạp chí Nông nghiệp và phát triển nông thôn. Tác giả Nguyễn Thị Bích Hà trên khía cạnh địa lý

nghiên cứu về “*Thực trạng của di dân đến Đắc Lắc và ảnh hưởng của nó đến kinh tế xã hội*” (LATSKH địa lý: 1.07.02). Tác giả tập trung nghiên cứu thực trạng dòng di dân từ nông thôn tới nông thôn và tìm ra một số giải pháp giải quyết sự ảnh hưởng của di dân tự do đến xã hội. Các công trình nghiên cứu trên coi di dân tự do như một đối tượng nghiên cứu nên xem xét sự biến đổi của tộc người là do tác động của các hiện tượng xã hội. Các công trình trên đã khái quát về thực trạng kinh tế - xã hội của cộng đồng cư dân di cư mà chưa nhìn nhận vấn đề dưới khía cạnh văn hóa tộc người để đánh giá sự biến đổi trong đời sống. Đó là sự thích ứng của tộc người đối với môi trường, sự thích ứng của văn hóa với những biến động của hoạt động mưu sinh và môi trường xã hội.

Với đề tài “*Biến đổi mưu sinh của người Tày ở xã Tam Gia, huyện Lộc Bình, tỉnh Lạng Sơn sau khi định cư tự do tại xã Eapuk, Krông Năng, Đắc Lắc*” tác giả đi sâu vào tìm hiểu sự biến đổi kinh tế - xã hội – văn hóa của người Tày dưới góc độ thích ứng văn hóa tộc người với điều kiện môi trường sống.

4. Phạm vi và đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của đề tài là hoạt động mưu sinh của người Tày và những biến đổi, tác động của nó tới kinh tế - xã hội- văn hóa của người người Tày từ xã Tam Gia di cư vào xã Ea Puk.

Phạm vi không gian: xã Tam Gia, Lộc Bình, Lạng Sơn và xã Ea Puk, Krông Năng, Đắc Lắc.

Phạm vi thời gian:

Nghiên cứu đặc điểm văn hóa truyền thống của người Tày ở Tam Gia trong truyền thống đến hiện đại.

Đối với của người Tày ở Ea Puk giới hạn phạm vi thời gian nghiên cứu từ khi có người Tày đầu tiên ở Tam Gia định cư tự do ở Ea Puk năm 1986 đến nay

5. Phương pháp nghiên cứu

Về phương pháp luận: Đề tài sử dụng phương pháp luận duy vật biện chứng và phương pháp luận duy vật lịch sử để nhìn nhận và đánh sự vật hiện tượng trong quá trình vận động biến đổi theo thời gian và sự tương tác với các nhân tố khác để thích ứng với môi trường mới. Đó là sự vận động, biến đổi của văn hóa truyền thống của người Tày khi thích ứng với môi trường sinh thái mới và tương tác quan hệ với các tộc người khác trong vùng là hệ quả tất yếu.

Phương pháp nghiên cứu: Đề tài sử dụng Điền dã dân tộc học là phương pháp chủ đạo với các kỹ năng: quan sát, ghi chép, chụp ảnh, phỏng vấn để thu thập thông tin từ phía người dân và chính quyền địa phương về những biến đổi đó và tâm tư, nguyện vọng và thái độ của người dân về sự thay đổi đó cũng như về vấn đề bảo tồn văn hóa tộc người.

Ngoài ra còn vận dụng phương pháp xã hội học; khảo cứu tư liệu đã xuất bản, tổng hợp, so sánh... để hoàn thiện đề tài.

6. Đóng góp của đề tài

Đây là công trình đầu tiên nghiên cứu về sự biến đổi trong hoạt động mưu sinh của người Tày sau khi di cư tự do từ xã Tam Gia, Lộc Bình, Lạng Sơn vào xã Ea Puk, Krông Năng, Đắc Lắc. Thông qua đề tài tác giả mong muốn đóng góp một phần tư liệu về những biến đổi trong hoạt động mưu sinh và những thích ứng văn hóa với mưu sinh mới của người Tày khi di cư tự do vào xã Ea Puk, Krông Năng, Đắc Lắc. Từ đó, tác giả đề xuất một số giải pháp nhằm phát triển kinh tế, ổn định xã hội và giữ gìn bản sắc văn hóa tộc người trước những biến đổi của môi trường sống, phục vụ sự phát triển bền vững văn hóa tộc người.

7. Nội dung của đề tài

Ngoài phần mở đầu, mục lục, kết luận, tài liệu tham khảo và phụ lục, khóa luận gồm các nội dung chính sau:

Chương 1: Hoạt động mưu sinh truyền thống của người Tày ở xã Tam Gia, Lộc Bình, Lạng Sơn và quá trình di cư vào xã Ea Puk, Krông Năng Đắc Lắc

Chương 2: Hoạt động mưu sinh của người Tày ở xã Tam Gia khi định cư tự do vào xã Ea Puk

Chương 3: Thích ứng văn hóa của người Tày ở xã Tam Gia sau khi định cư tại xã Ea Puk

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Triều Ân, Hoàng Quyết (1996), *Từ điển thành ngữ tục ngữ dân tộc Tày*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
2. Lê Quảng Ba, Hoàng Đông, Lê Huy Ngọ (2001), *Di dân, định canh, định cư lịch sử và truyền thống*, Nxb Nông nghiệp, Hà Nội
3. Ban thường vụ huyện ủy Lộc Bình, *Lịch sử Đảng bộ huyện Lộc Bình 1930-1945* (1993), Lạng Sơn
4. Bùi Thi Bích (2012), *Giáo tình thống kê mức sống hộ gia đình*, Nxb Thống kê, Hà Nội
5. Trần Bình (2005), *Tập quán mừu sinh của các dân tộc thiểu số vùng Đông Bắc Việt Nam*, Nxb Phương Đông, TP Hồ Chí Minh.
6. Khổng Diễm, Bé Viết Đăng ch.b (1996), *Những biến đổi về kinh tế văn hóa ở các tỉnh miền núi phía Bắc*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
7. Ma Ngọc Dung (2007), *Văn hóa ẩm thực của người Tày ở Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội
8. Hoàng Quyết, Tấn Dũng (1995), *Phong tục tập quán dân tộc Tày ở Việt Bắc*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
9. *Địa chí Lạng Sơn* (1999), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội
10. Dejkin, Bùi Quốc Khánh, Nguyễn Thanh Thanh dịch (1985), *Nói chuyện về sinh thái học*, Nxb Khoa học kỹ thuật, Hà Nội.
11. Nguyễn Bích Hà, (2002), *Thực trạng di dân đến Đắc Lắc và ảnh hưởng của nó tới sự phát triển KT-XH*, LATSKH Địa Lý, 1.07.02.
12. Trần Văn Hà (1999), *Các dân tộc Tày- Nùng với tiến bộ khoa học kỹ thuật nông nghiệp*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
13. Nhiều tác giả (1996), *Giữ gìn và bảo vệ bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội

14. George Olivier, Huy Yên, Võ Bình dịch (2002), *Sinh thái học nhân văn*, Nxb Thế giới, Hà Nội.
15. Hoàng Phê (1988), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội
16. Phòng thống kê tổng hợp Lạng Sơn (2012), *Lạng Sơn 30 năm xây dựng và phát triển (1980-2010)*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội
17. Nguyễn Đức Thịnh (2004), *Văn hóa vùng và phân vùng văn hóa Việt Nam*, Nxb Trẻ, TP HCM
18. Nguyễn Bá Thủy (2003), *Di dân tự do của các dân tộc Tày, Nùng, Hmông, Dao từ Cao Bằng, Lạng Sơn vào Đắc Lắc giai đoạn 1986-2000*, LATS Lịch Sử, 5.03.10.
19. UBND xã Ea Puk, *Báo cáo kinh tế xã hội năm 2011-2012*
20. UBND xã Tam Gia, *Báo cáo kinh tế-xã hội năm 2011-2012*.
21. Viện dân tộc học (1978), *Các dân tộc ít người ở Việt Nam các tỉnh phía bắc*, Nxb khoa học xã hội, Hà Nội.
22. La Công Ý (2010), *Đến với người Tày và văn hóa Tày*, Nxb Khoa học và xã hội